

SPEELRUIMTE INRICHTEN

Spelen stimuleert de creativiteit, scherpt de intelligentie en vormt de basis van morele ontwikkeling. Spelen is leren, uitdagen, ontdekken, inspanssen, ontmoeten en ontwikkelen. Steeds meer mensen zien het belang van spelen. Een basisvoorwaarde voor spelen is ruimte. Door maatschappelijke ontwikkelingen als economische groei, toename van verkeer en de behoefte aan grond voor woningbouw en bedrijfsterreinen, is de beschikbare ruimte schaars. Speelmogelijkheden voor kinderen zijn van levensbelang voor de kinderen en onze samenleving. Het is daarom zaak de ruimte die wij voor het spelen benutten, goed in te richten.

Dit informatieblad is ontwikkeld om u te ondersteunen bij de inrichting van de speelruimte. U vindt de beschrijving van de basiselementen voor de buitenspeelruimte en tips en suggesties om zelf een inrichtingsplan te maken en uw speelruimte om te toveren in een aantrekkelijke speelvoorziening. Dit blad maakt deel uit van de serie 'Informatiebladen Speelruimte'.

Wij raden u aan om naast dit informatieblad ook gebruik te maken van observaties en kinderen te betrekken bij de plannen. Zij zijn immers bij uitstek deskundig als het gaat om spelen. Blindelings weten zij de spannende plekken in huis, tuin en buurt te vinden.

Een speelplek inrichten is meer dan het plaatsen van speeltoestellen in een speeltuin, plein, park of gazon. Een doordachte inrichting is een hulpmiddel om kinderen op een positieve manier te ondersteunen in hun ontwikkeling. Daarnaast vergemakkelijkt een goede inrichting het toezicht op speeltuin, schoolplein of kindercentrum.

Plekkenplan

Het vertrekpunt bij het inrichten van speelruimte is: kijken door de ogen van kinderen. Bekijk en beleef speelruimte op de knieën, op kindhoogte, vanuit hun grootte en mogelijkheden. En vergeet het kind met een handicap niet. Als een gehandicapt kind kan spelen, kunnen alle kinderen spelen. Andersom is dat niet het geval.

Begin met het maken van een 'plekkenplan', een plattegrond waarop u alle vaste objecten in kaart brengt zoals gebouwen, berging, fietsenstalling, afscheidingen, bomen, bosschages. Bepaal de stand van de zon en kies logische en veilige in- en uitgangen. Wanneer u de in- en uitgangen door lijnen verbindt ontstaan de looproutes en houdt u de speelplekken over. U hebt nu de hoofdlijnen van het plekkenplan.

Houd er rekening mee dat kinderen altijd de kortste weg kiezen en dat u vanwege de veiligheid geen speelobjecten moet plaatsen in de looproutes.

Leeftijdsgroepen

De inrichting van een speelplek wordt sterk bepaald door de gebruikers en hun behoeften. We onderscheiden drie groepen kinderen: peuters en kleuters (0 t/m 5 jaar), kinderen in de basisschoolleeftijd (5 t/m 11 jaar) en de tieners (12 t/m 16 jaar).

Elke leeftijdsgroep heeft zijn eigen speelbehoefte. Omdat niet alle groepen op één plek aan hun trekken kunnen komen, is het verstandig vóór de inrichting te bepalen voor welke groep de speelplek bedoeld is.

- Bij *peuters en kleuters* zijn water, zand, klei en los materiaal zoals takken en stenen favoriet. Daarnaast zijn hun dagelijkse bezigheden verstoppertje, schommelen, glijden, klimmen, steppen, fietsen en springen. Om deze vaardigheden te kunnen oefenen hebben zij geen ingewikkelde en kostbare speeltoestellen nodig. Paden, verharding, hoogteverschillen, plassen, beplanting, gazon en natuurlijke materialen bieden heel veel mogelijkheden om te oefenen.
- In de *basisschoolleeftijd* worden samenspelen, risico's nemen, snelheid, sport en spel belangrijker. Op open verharde terreinen kunnen kinderen goed fietsen, skaten, skeeleren, (rol)schaatsen, gymmen en balspelen beoefenen. Een speelterrein met speelelementen en/of toestellen en hoogteverschillen biedt mogelijkheden tot krachtmetingen, klimmen of glijden. Een terrein met een spannend, avontuurlijke karakter trekt aan zoals rommellandjes, een ruïne, besloten plekken met beplanting of bouwkundige elementen. Kinderen kunnen daar naar hartelust bouwen, crossen, ontmoeten en rollen spelen (soldaatje, boefje, cowboytje of action man).

- Tieners hebben vooral behoefte aan plekken voor sportieve activiteiten en ontmoeting. Een basket, trapveld, skateboardbaan, fitness achtige toestellen komen tegemoet aan de behoefte tot onderlinge krachtmeting, lichamelijke ontwikkeling, showen en schijnbaar doelloos rondhangen.

Spelvormen

Er bestaan verschillende soorten spel die erg belangrijk zijn voor de ontwikkeling van jeugdigen. Een goede speelvoorziening biedt de mogelijkheid aan verschillende spelvormen.

Bewegingsspel

De basis van spel is bewegen. Vooral het kind in de peuter- en kleuterleeftijd oefent zijn motorische vaardigheden door bewegingen te herhalen. Daarom is het belangrijk dat speelelementen daartoe uitnodigen.

Ruimte nodigt uit tot rennen. Maar ook de aanwezigheid van een duikelrek zorgt dat kinderen gaan spelen. Het duikelrek is vooral bij meisjes een favoriet speeltoestel. Een kabelbaan en een klim-element bieden weer andere vormen van (leren) bewegen. Houd echter rekening met de plaats die deze toestellen krijgen: in verband met de veiligheid mag een kabelbaan nooit in het midden van de speelvoorziening worden geplaatst. Een klimelement is hoog en oefent een grote aantrekkingskracht uit op kinderen en is daarom vaak geschikt als centraal element in de speeltuin.

Constructiespel

Bij het constructiespel leren kinderen omgaan met de hen omringende wereld. Bouwen en experimenteren met losse en veranderbare materialen. Met zand, water, blokken, dozen, tonnen, lego en planken bouwen ze niet alleen een hut, maar vooral hun eigen wereld.

In het spel wordt de basis gelegd voor logisch denken en ontstaat inzicht in maten, meten en gewicht. Een zandbak is vooral voor kinderen van 0-6 jaar een geliefd speelelement. Het liefst in combinatie met water. Een water-zandbak op verschillende niveaus geeft kinderen de gelegenheid water te laten stromen, dijken te bouwen, 'pajjes' te maken enz.

Bij de inrichting moet u wel rekening houden met de aan- en afvoer van water en zand. Denk hierbij aan afsluitbare waterleidingen en de aanvoerroute voor de zandauto.

Fantasia en rollenspel

Een kind oefent zijn sociale vaardigheden door volwassenen te imiteren. Het kind speelt dat hij brandweer is of politieagent, dokter, schooljuf, vader of moeder. Het rollenspel is de basis voor de sociale ontwikkeling. Kinderen spelen dit spel vooral samen met andere kinderen. Een grote heuvel, een kuil, een amfitheatertje, een speelhuisje, een grote (omgevallen) boom, een picknicktafel zijn elementen die kinderen kunnen gebruiken in hun fantasiespel. Het speelhuisje is de ene keer het benzinstation, de andere keer de school en weer een andere keer dient het als gevangenis. Deze speelelementen kunnen in de zogenaamde speelroute geplaatst worden, maar ook op een rustige plek in een hoek.

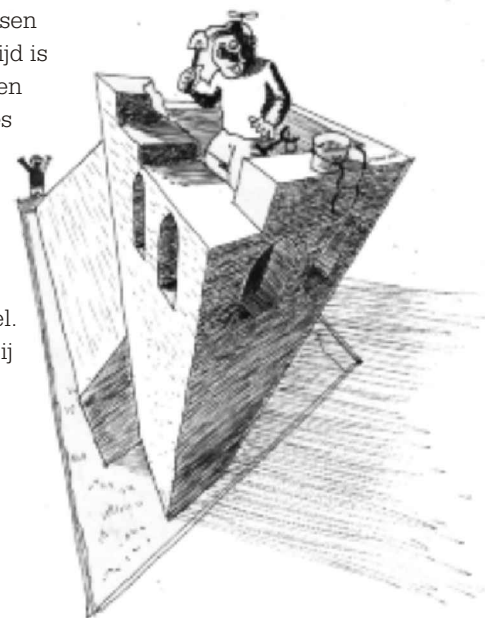
Wedstrijd/regelspel

Centraal in dit spel staat het ontwikkelen van afspraken en regels. Dat kunnen kleinere spelen zijn zoals tikkertje, verstoppertje, kring- en zangspelen, maar ook spelen zoals voetbal, volleybal, tennis, schaatsen en skaten. Het wedstrijdspel stelt dikwijls bijzondere eisen aan de ruimte zoals het benodigde oppervlak om te kunnen voetballen. Een verhard gedeelte biedt de mogelijkheid om verschillende wedstrijd- en/of balspelen te doen, maar ook om activiteiten te organiseren.

Ontmoeten

Kijken, zitten, rondhangen en praten op zomaar een plekje is één van de belangrijkste spelbezigheden van kinderen. Een plek waar een kind even kan uitrusten of waar het eerst alle risico's wil inschatten voordat het de grote speelsprong voorwaarts maakt. Kinderen hebben behoefte aan een fijne besloten plek, een luifel, afdak, groepje bomen, een bank of de ingang, waar ze elkaar kunnen opwachten en waar ze alles goed kunnen overzien.

Een strikte scheiding tussen de spelvormen naar leeftijd is niet te maken. Wel kunnen we stellen dat de kleintjes de meeste behoefte hebben aan bewegings- en fantasiespel. Oudere kinderen beoefenen vooral het fantasiespel en het wedstrijd/regelspel. Belangrijk om te weten bij het vaststellen van de benodigde ruimten.

Benodigde ruimten

Leeftijd, behoeften en spelvormen van jeugdigen bepalen de benodigde ruimte. Een speelplek creëren op basis van verschillende spelvormen met elk een eigen karakter daagt kinderen uit tot activiteit.

Open ruimte

Een open ruimte is bij uitstek geschikt voor spelletjes die ruimte vragen zoals: balspel, rennen, karren, fietsen, overloperkje, tikkertje en touwtje springen. De ondergrond moet aansluiten bij de activiteit. Afwisseling in de ondergrond stimuleert tot verschillende activiteiten. Op asfalt kunnen kinderen lekker rolschaatsen, skaten en skeeleren. Pleinspelen gaat heel goed op tegels. Klinkers nodigen uit tot rustig lopen en rubbertegels tot springen. Een verharde ondergrond is verder geschikt voor: trekken van lijnen, maken van wegen, hinkelbanen, aanbrengen van vormen en kleuren. Wanneer u de ruimte uitbreidt met bijvoorbeeld een zebra, rotonde, praatpaal, verkeersdrempel en benzinepomp, bedenken kinderen hun eigen spel.

Patronen in de bestrating structureren de ruimte en prikkelen de fantasie. Kinderen verzinnen hun eigen regels om het spel spannend te maken.

T Van knikkerpotjes in de bestrating in de buurt van een rand of muur hebben kinderen het hele jaar plezier.

Rustige ruimte

Onder een rustige ruimte verstaan we een afgeschermd plekje waar kinderen geconcentreerd kunnen spelen, waar ze graag verblijven en naar andere kinderen kunnen kijken. Een muurtje, heg, struiken of bomen, banken of balken schermen de plek af van de overige ruimten en geven beschutting en rugdekking. Een heerlijke plek om te zitten.

Hoog en laag

Speelruimte met hoogteverschillen biedt kinderen nieuwe ervaringen en perspectieven. Ze kunnen erop, eraf, erin, rennen, rollen, fietsen, karren en uitkijken. In de winter is het een fantastische sneeuwheiling om te sleeën en te glijden. Een speelse overgang van hoog naar laag zoals een trap, glijbaan of ingegraven autobanden, geeft weer nieuwe speelmogelijkheden. Het laaggelegen gedeelte kan onder water gezet worden zodat het in de zomer een waterspeelplek is en in de winter een ijsbaan. Een afvoer is dan wel aan te bevelen.

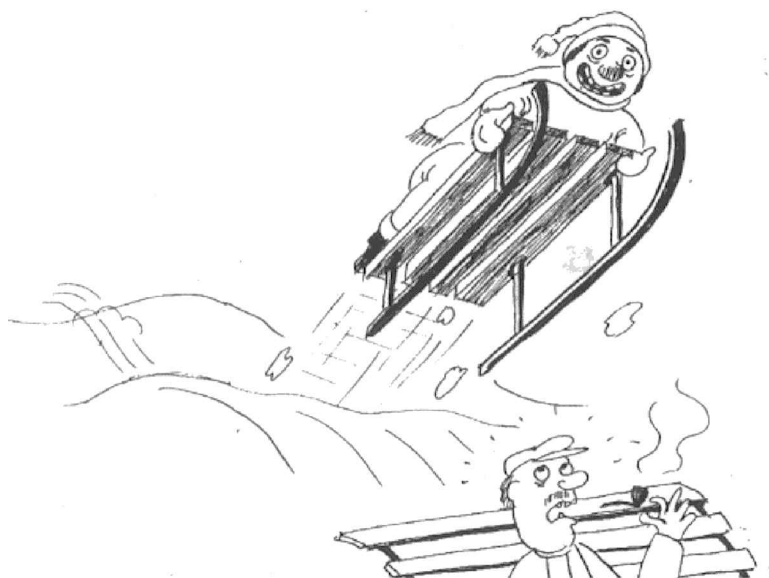
Gebruik van groen/soorten beplanting

De begroeiing nabij en op de speelplek bepaalt in belangrijke mate de sfeer en het aanzien van de speelplaats. Groen kan dienen voor gebruik, als decoratie of afscheiding. Op de speelplek moet het groen in de eerste plaats veilig zijn. Daarnaast is het goed te kijken aan welke eisen het groen moet voldoen. Groendeskundigen kunnen u adviseren.

Gebruiksgroen geeft uitbreiding van de spelmogelijkheden. Een gazon is een goede ondergrond voor een open ruimte. Aan lang gras is weer iets anders te beleven: madeliefjes, klapprozen, korenbloemen en paardebloemen om te rijgen, voor de bloemenwinkel of te blazen, te tellen en de toekomst te voorspellen. Of gewoon om te kijken, te voelen, te ruiken en te proeven. Struiken kunnen dienen voor het bouwen van hutten, verstoppertje of schuilen. Een paar wilgentenen in de grond, in een koepel samen gebonden, vormen voor jaren het dak van een groene hut. Met de bloemen uit het gras en losse materialen bouwen kinderen een eigen 'thuis'.

Afscheidingsgroen zorgt voor een natuurlijke afscheiding tussen ruimtes van de speelplek. Gebruik stekelige en weerbarstige struiken langs een looproute of om drukke en rustige plekken te scheiden.

Decoratief groen. Ook als groen niet bedoeld is om mee te spelen, heeft het voor kinderen waarde. Bomen op de speelplaats kunnen schaduw geven op gewenste plekken. Veel bomen geven vruchten en zijn interessant bij de seizoenswisselingen. Weer andere planten trekken vlinders en vogels aan.

Materiaalgebruik

Naast de indeling is de keuze van de materialen een belangrijk element bij het inrichten van de speelplek.

- *Zand en water* zijn onmisbare elementen om mee te spelen.
- Het toevoegen van *kleine materialen* als emmertjes, scheppen, vormpjes, trechters en een baktafel, brengt variatie in het spel.
- Kinderen gebruiken ook *natuurlijke objecten uit de omgeving*, bijvoorbeeld een dode boom als bank, een zwerfkei om op te klimmen, een greppel om overheen te springen.
- *Speeltoestellen* bieden kinderen veel bewegingsmogelijkheden zoals klimmen, klauteren, glijden, balanceren, wippen, hangen, springen, schommelen. Voor elke activiteit zijn speeltoestellen in de handel vaak in combinatie met andere vormen van spel zoals huisjes die prikkelen tot fantaseren en creatief spel.
- *Losse materialen* nodigen kinderen uit tot samenspel, taakverdeling en overleg. Denk daarbij aan karren, driewielers, fietsjes, stelten of sleeën. Kratten, kisten, planken en speelvaten bieden allerlei mogelijkheden tot bouwen en construeren.
- En afhankelijk van de situatie kunnen kinderen gebruik maken van *kosteloos materiaal* als verkleedkleden, autobanden, pannen, potten en dozen.

Andere gebruikers

Niet alleen kinderen gebruiken de speelplek, ook anderen maken gebruik van de ruimte. Ouders die toezicht houden, leidsters en onderwijskrachten die kinderen begeleiden bij groepsactiviteiten en lessen of buurtbewoners die een buurtfeest organiseren. Hoe het ook zij, met het huidige en toekomstige gebruik moet u daarmee rekening houden. Het is de bedoeling dat het verblijf op de speelplek voor iedereen aangenaam is. Denk bijvoorbeeld aan een bankje in de buurt van de peuterplek, met wat schaduw op het heetst van de dag. Ook de aanwezigheid van een kraan, toilet, verkleedruimte, parkeerruimte en de toegankelijkheid voor gehandicapten bepalen de kwaliteit van de speelplek. Het inrichten van een speelplek heeft gevolgen voor de gebruikers en de omgeving, daarom is het van belang te zorgen voor een zo groot mogelijk draagvlak in de buurt.

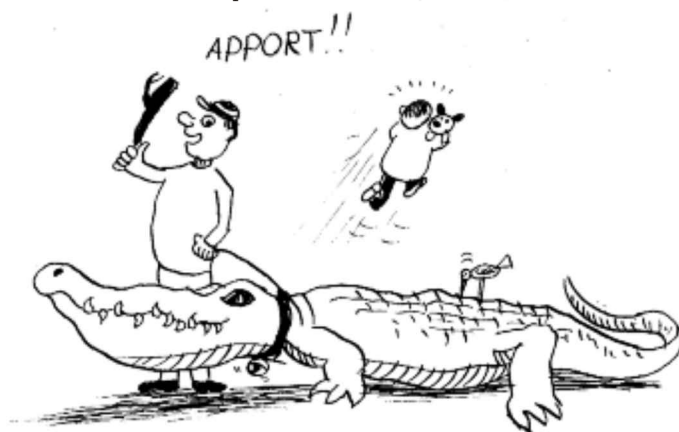
Bijzondere activiteiten

Bouwen

Kinderen bouwen graag. Ideaal is een afgeschermd plek in de speeltuin of kindercentrum. Toezicht en ondersteuning helpen kinderen tot samenwerken en het oplossen van technische problemen. Er is opslagmogelijkheid nodig voor materialen en gereedschap.

Kleine huisdieren

Het verzorgen van kleine huisdieren zoals konijnen, cavia's en kippen is een ideale manier om kinderen te leren omgaan met dieren. Het vraagt echter om een goede organisatie. Een nachtverblijf, hok met loopren of een afgeschermd stukje gras is minimaal nodig. Een goed alternatief is de kleine beestjestuin. Met behulp van struiken en planten, nestkastjes en voederhuisjes worden kleine beestjes gelokt. Met een stapel dakpannen of stenen, met hooi gevulde bloempotten, een stukje moeras, rottend hout en boomschors creëert u een wereld van lieveheersbeestjes, pissebedden, duizendpoten, torretjes, spinnen en libellen. Vooral voor peuters en kleuters gaat een nieuwe wereld open.

Bewegen

Rolschaatsen, skaten, skeeleren en fietscrossen zijn interessante spelen voor kinderen. Deze spelvormen vragen veel oefening en vaardigheden tot zelfs op latere leeftijd. Voor het crossen zijn doorgaans rommellandjes geschikt. Kinderen maken hier hun eigen baan en springschansen. Voor de overige activiteiten is ruimte nodig. Dat kan een speciale voorziening zijn zoals een halfpipe of een stuk verharding, een helling zonder obstakels die ook de mogelijkheid biedt te rusten en te kijken.

Informatieblad nummer 9 'Speelruimte speciaal' behandelt bijzondere speelruimten zoals de bouwplaats, de waterspeelplaats, de kleine beestjestuin, dieren op de speelplek en de ecologische speel- en avonturenplaats.

LITERATUUR

Het speelruimteplan
Uitgave: Stichting Ruimte
ISBN 90 346 0979 0

Handboek Speelruimtebeleid
Uitgave: NUSO en Jantje Beton, Utrecht, telefoon
(030) 254 48 80

Handboek veiligheid van speelgelegenheden
Uitgave: Stichting Consument en Veiligheid,
telefoon (020) 511 45 11
ISBN 90-5749-069-4

Spelen in het zonnetje
Uitgave: CPSC Hoevelaken

School-buurt-speelplaatsen
Uitgave: Stichting Lans
ISBN 90 70636 22 0

Speeldingen
Uitgave: Stichting Ruimte

Veiligheid

Spelen is risico nemen, dat is nodig om te oefenen, te leren en bekwaam te worden. Het risico dat kinderen in het spel lopen moet echter aanvaardbaar zijn. Schokabsorberende ondergronden, goedgekeurde speeltoestellen, goede afwerking van bodem en omgevingsmateriaal en deugdelijke constructies zijn daarbij voorwaarden. Er zijn algemene wettelijke richtlijnen ontwikkeld voor de inrichting van speelplekken en speeltoestellen. In informatieblad nummer 5 'Speelruimte en veiligheid', vindt u aanvullende informatie.

ADRESSEN

CMO Groningen
Wegalaan 3-5, Postbus 2266
9704 CG Groningen
telefoon (050) 577 01 01, fax (050) 577 64 93
e-mail l.moithukshung@cmogroningen.nl
www.cmogroningen.nl

Stichting Partoer
Natalstraat 7, Postbus 298
8901 BB Leeuwarden
telefoon (058) 234 85 00, fax (058) 234 85 01
e-mail info@partoer.nl, www.partoer.nl

NUSO
(landelijke organisatie voor speeltuinwerk en jeugdrecreatie)
Koningslaan 101, Postbus 19204
3501 DD Utrecht
telefoon (030) 254 48 80, fax (030) 254 50 88
e-mail info@nuso.nl, www.nuso.nl

3VO
Huizenlaan 600, Postbus 423
1270 AK Huizen
telefoon (035) 526 27 37 / 524 88 99

Kinderen Voorrang
1° Nassastraat 5
1052 BD Amsterdam
telefoon (020) 682 63 22, fax (020) 682 06 19

Bureau Speelruimte
(Advies, onderzoek en ontwerp voor de woonomgeving)
Soesterweg 9, Postbus 449
3800 AK Amersfoort
telefoon (033) 465 32 70, fax (033) 461 75 83
e-mail speelruimte@spidernet.nl

